

ДУШАН Р. СТЕФАНОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ПОВОДОМ ДВЕСТОТЕ ГОДИНЕ
ОД ОБЈАВЉИВАЊА ВУКОВОГ РЈЕЧНИКА
(ур. Голуб Јашовић, Вуковим трагом на Косову
и Метохији. Косовска Мишровица: Филозофски
факултет – Градска библиотека „Вук Караџић“,
2019, стр. 212)

Зборник радова *Вуковим трагом на Косову и Метохији* у издању Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици и градске библиотеке „Вук Караџић“ из Косовске Митровице посвећен је обележавању двестоте године од објављивања Вуковог Рјечника, чије је прво издање објављено 1818. године. Овај Рјечник заузима изузетно место у српској лингвистици, те је то и један од основних разлога због којег су професори и сарадници Катедре за српски језик и књижевност Филозофског факултета одлучили да се на овај начин одуже Вуку Караџићу. На 212 страница овог Зборника, чији је уредник проф. др Голуб Јашовић, налази се шеснаест радова од исто толико аутора из области, пре свега, лексикологије, лексикографије и ономастике.

¹ dusan93esn@gmail.com

Приказ је примљен 23. септембра 2019, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 3. децембра 2019.

Зборник отварају два рада Недељка Богдановића. У првом, под насловом „Речевања о Рјечнику“ (1–4), аутор наводи пет цитата истакнутих лингвиста о Вуковом Рјечнику и издваја делове из радова М. Поповића, П. Ивића, Ј. Кашића и Љ. Стојановића са циљем да се, што је доследније могуће, представи значај Вуковог дела. Увидом у то како су оцењивали Вуков Рјечник, Недељко Богдановић на пет страница овог Зборника издваја делове посвећене „онима који су спремни да уче“.

У свом другом раду, насловљеном „Српска дијалекатска лексикографија“ (5–16), Недељко Богдановић преноси текст са уводних страница будуће монографије под називом *Дијалекатска лексикографија*. Аутор у раду приказује достигнућа српске дијалекатске лексикографије, али уједно наводи и које су то препреке за њено успостављање као научне дисциплине.

Рад Јоване Бојовић „Једно искуство дијалекатског лексикографа“ (17–25) представља увид у начин на који је Стојан Новаковић, родом из Калне, бележио лексику источносрбијанских српских говора према свом вредносном суду и осећају. Аутор се у раду посебно осврће на лексеме које почињу са *ia-*. Екскерпирана грађа класификована је у неколико лексичко-семантичких група, а грађа се не посматра као репрезентативна целина дијалекатске лексике, већ као њен микросистем сведен на лексеме које почињу слогом *ia-*. Грађа је разврстана на следеће групе: 1) лексичке јединице за именовање природних реалија изведеницама, као и оне мотивисане истим лемама; 2) лексичке јединице за именовање људи по неким физичким одликама; 3) лексичке јединице за именовање људских особина и људи са тим особинама; 4) лексичке јединице за именовање људи по породичном и социјалном статусу; 5) лексичке јединице за именовање реалија социјалног карактера; 6) лексичке јединице за именовање предмета; 7) лексичке јединице за ознаку различитих радњи. На крају рада, Јована Бојовић наводи и списак свих регистрованих лексема са почетним слогом *ia-*.

У раду „О човеку у Вуковом Рјечнику“ (27–36) Рајна Драгићевић статистички анализира најфреквентнију именицу Вуковог Рјечника из 1852. године. Аутор у раду наводи најзаступљеније именице, глаголе и облике личне заменице, а потом пажњу посвећује именици *човјек*. Са лингвокултуролошког аспекта приказано је то како се Вук односи према човеку, а аутор издваја конструкције типа *придев + човјек*, *човјек + придев*, *човјек из...*, *човјек + именица у генитиву*, *човјек који...*, те се самим избором квалификатива који

би се нашао уз именицу могао открити и одредити Вуков поглед на човека.

Мирјана Илић формирању Зборника доприноси радом „Пастирска лексика Старе планине и Пећког Подгора“ (37–45), у којем даје кратак осврт на сточарску лексику из два удаљена ареала. Поредићи лексику са почетним словом М, даје семантичку анализу лексике која је заједничка за два поменућа ареала, лексике која је својствена само старопланинском крају и лексике карактеристичне само за пећко-подгорско подручје изводећи закључак да је, поред лексике домаћег порекла, изузетно присутна и лексика страних основа.

Први рад из ономастике јесте рад Драгане Исаиловић под називом „Именослов власника имања у Латковцу и Великој Врбници од 1884. до 1886. године“ (47–56). Овим радом стиче се увид у антропонимску слику Латковца и Велике Врбнице у XIX веку. На основу података из Земљишне књиге општине Латковац пописана су сва презимена и мушка лична имена. У раду је дата лексичко-семантичка анализа свих имена, док су презимена разврстана по патронимијским основама од којих су изведена. Из обрађеног ономастичког материјала пописано је 66 облика мушких личних имена, од тога 32 облика имена словенског порекла, а 34 облика несловенског порекла. Што се тиче презимена, забележено је 28 облика презимена носилаца. Структурном анализом долази се до закључка да постоје презимена са личним именом у основи (деантропонимна презимена) и презимена са апелативом у основи (деапелативна презимена).

Голуб Јашовић радом „Колебања и недоумице у дефинисању неких одредница у Речнику Глише Елезовића и њихово значење у данашњим говорима северне Метохије“ (57–77) доприноси ономастичко-лексиколошком проучавању *Речника косовско-меџохиској дијалекти* Глигорија Глише Елезовића. Аутор износи оне одреднице за које Елезовић наводи да не знају шта оне значе или за чија значења није сигуран. Такође, наводи и имена места за која Елезовић није сигуран где се та места налазе (код ономастичких одредница). Од ексцерпираних грађе Јашовић на крају рада изводи компаративну анализу оних лексема за које претпоставља или зна да имају нешто друкчија значења у данашњим говорима северне Метохије од оних које је Елезовић наводио у свом двотомном речнику. Интересантно је да су међу анализираним примерима своје место нашле и антропонимске и топонимске јединице, од којих су најбројнији ојконими.

Ана Јовановић се у раду под називом „Записи Поменика Хоче“ (79–97) осврће на палеографске особине Пивског поменика и Поменика Хоче у односу на палеографске особине Сврљишких одломака Јеванђеља из 1279. године. Аутор истиче да су записи из Поменика Хоче веома оскудни и, упркос томе, издваја записе даваца на поставним листовима корица, записа имена на листовима, одредница за упис и формула, уписана имена, слова исписана киноваром, као и записе места. Аутор закључује да су поменици одржавали везе и помагали у очувању српског народа упркос многобројним покушајима да му се одузму вера, култура и вредност.

У раду „Дефинисање лексема нелексичким средствима у Српском рјечнику Вука Караџића“ (99–106) Драган Лилић указује на специфичан лексикографски поступак Вука Караџића када он лексеме у Рјечнику објашњава употребом фразеологизама. Вук често изоставља дефиниције за одређење значења лексема, те за то користи пословице, изреке, загонетке, делове песама, анегдоте и др. Као два основна разлога за такво навођење Лилић наводи немогућност да се дефиниција обликује на други начин (због специфичности лексике) и стварне околности бележења дотичне речи у конкретної комуникацији.

Прилог Софије Милорадовић „Не да се. Али ће се дати!“ (107–124) садржи тридесетак навода истакнутих српских лингвиста, историчара и теоретичара књижевности, фолклориста и етнолога о улози и значају Вуковог Српског рјечника из 1818. године. Тако Софија Милорадовић наводи делове из радова Љубомира Стојановића, Александра Белића, Милоша Ковачевића, Миодрага Поповића, али и многих других којим указује на значај Вуковог Рјечника и на место које он заузима у новијој српској културној историји.

Милица Мимовић у раду „Турцизми у збирци приповедака Мој Колашин Григорија Божовића“ (125–132) на основу семантичког и морфолошког критеријума анализира лексеме које су турског порекла. Будући да сви турцизми не долазе пореклом из турског језика, већ да долазе из њега преко других језика, анализом према пореклу језика из ког долазе утврђено је да доминирају турцизми из турског (47) и арапског језика (42), али забележени су и турцизми из персијског, грчког, италијанског, као и настали комбинованом творбом двају језика. Семантичком анализом турцизми су разврстани у 14 група, док је морфолошком анали-

зом одређена припадност ексцерпираних турцизама одређеној врсти речи.

У раду „О србистичким међама и размеђама и нашој савременој збиљи – *Од В. Караџића до А. Белића и назаг*“ (133–147) Првослав Радић осврће се на питање друштвеноисторијског и политичког миљеа на развој србистике. Рад је настао из потребе да се, што је јасније могуће, дефинише филолошка прошлост и да се на тај начин укаже на службу политичке идеологије у језику прве половине XX века.

Драгана Радовановић и Милица Дејановић коауторским радом под називом „Из одевне лексике у Вуковом Рјечнику“ (149–162), уз лексичко-семантичку и етимолошку анализу, наводе лексеме којима се именују одевни предмети у другом издању Вуковог Рјечника из 1852. године. Аутори наводе 275 различитих лексема испољених у виду глагола, именица и придева. Овај рад доказ је за то да је Вуков Рјечник у својој основи имао традиционалну терминологију одевања и обувања и да, као такав, чини основ за различита лексиколошка истраживања.

Радам „Обредна храна и пиће мештана Сиринићке жупе (Народни календар)“ (163–176) Емилија Реџић доприноси етнолингвистичком истраживању Сиринићке жупе. Овим истраживањем праћени су сви обреди животног циклуса – рођење, свадба и смрт кроз храну и пиће који се у тим обредима употребљавају. У обредним радњама које су описане приметан је, изузетно, спој паганства и хришћанства. Дају се приметити веровања у натприродне силе, употребу соли, белог лука, али и култ крста и освећене воде. Овим је радом, кроз лексички израз у вези са обредном храном и пићем, приказан сегмент културе Срба у Сиринићкој жупи.

Место у Зборнику нашао је и рад Ане Савић-Грујић „Призренски говор – судбина и наука (*Поводом сѣудије Тање Милосављевић: Лексика срѣској ѓризренској ѓовора*)“ (177–188). У раду је дат опис српског призренског говора са посебним освртом на монографију *Лексика срѣској ѓризренској ѓовора* Тање Милосављевић. Аутор овим приказом указује на значај дела и закључује да је ова монографија „јасно и прегледно научно дело које и обимом и значајем представља драгоцен допринос науци о језику“ (Савић-Грујић, 2019, стр. 187).

Душан Стефановић радом „Ратарска лексика села Трњана код Алексинца“ (189–204), бележећи ратарску лексику, доприноси изучавању дијалекатске лексике на простору Алексиначког По-

моравља. Лексичко-семантичком анализом аутор грађу разврстава у четири велике групе: 1) неке опште напомене о ратарству; 2) о житарицама; 3) обрада земљишта; 4) алатке и њихови делови. С обзиром на то да је технологизација присутна и у ратарству, прикупљање дијалекатске лексике тиме још више добија на значају, а овим радом покушано је то да се ратарство као важна пољопривредна грана заштити од заборавља.

Зборник радова Вуковим *џрајом на Косову и Мејхохији* садржи укупно шеснаест радова истакнутих лингвиста, професора и научних радника. Знатан број вредних разматрања и велики број радова из србистике овај Зборник чини једним од значајнијих за увид у то чиме се бавио и шта је радио Вук Караџић, а увидом у садржај и концепт радова, са сигурношћу се може рећи да ће овај Зборник обогатити сваку библиотеку полицу у којој буде нашао своје место.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).
This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).